

«Mena» i «tipus», mots no sinònims

LLUÍS MARQUET

Hem observat en el català actual un ús extens i abusiu del mot *tipus*, que no veiem gens clar. Així el trobem emprat sovint amb el significat de «classe», en lloc de *mena* (o *sort*), mot ben conegut i d'un ús popular força estès. I es fa aquesta substitució abusivament per influència del castellà *tipo*, mot que fa servir aquesta llengua en els casos en què en català és propi i genuí dir-ho amb *mena*.

Cal observar que *tipus* és un mot que, a causa d'aquesta terminació pròpia d'un llatíisme, presenta una forma ben allunyada de la majoria de noms de la nostra llengua. A més, aquest mot ha estat llargament emprat en la forma castellana *tipo* i per a catalanitzar-la es va optar per aquesta forma culta llatina. De fet, *tipus* és un cultisme modern, apte només per a certs usos específics, però que no ha tingut mai cap ús popular. Per a aquests usos ja tenim *mena*. Emprar abusivament en català *tipus* en lloc de *mena* és, sens dubte, un calc del castellà. Amb uns quants exemples ho veurem clarament: *Quina mena de gent! Hi ha moltes menes de llibres. Sempre surt amb aquesta mena d'arguments.* En tots aquests casos el castellà construeix les frases amb *tipo*, però això no significa que nosaltres hàgim d'emprar necessàriament *tipus*.

És clar, doncs, que *mena* és un mot ben usual, mentre que *tipus* no ho és. Per això, resulta molt forçat emprar aquest mot culte en lloc del mot patrimonial i corrent *mena*. Són certament dos mots semànticament semblants, però d'un ús ben diferent. Es tracta d'un cas anàleg al dels mots *canó* i *tub*, que ja van comentar en una altra ocasió¹.

Consultem ara els dos mots *tipus* i *mena* en els diferents diccionaris catalans.

El *Diccionari general* de Fabra defineix *mena* com a «classe a què pertany una persona o cosa per la seva manera d'ésser en comparació amb les de naturalesa

anàloga; espècie, llei». També, en l'accepció del mot *sort*, diu que, a més de diversos significats, és sinònim de *mena*. Del mot *tipus* hi ha diverses accepcions, entre les quals la de «individu, espècie, etc. que és l'exemplificació més perfecta d'una espècie, gènere, etc.».

Semblantment, el DCBV defineix *mena* com a «classe, espècie», mentre que en l'entrada *tipus* deixa clar que és una paraula molt moderna i que, de fet, no és sinó l'adaptació del castellà *tipo* fixat en català basant-se en la forma llatina *typus*.

El DECLC de Coromines fa una llarga explicació dins l'entrada *mena* i diu que amb el significat de 'classe', 'espècie' és una «forma comuna al català amb l'occ. *mena*, dels mateixos significats». I més endavant precisa: «Ja en català antic trobem el mot amb l'ampliació de significat, tornat abstracte, per la qual, partint de la idea de classe de mineral, s'arriba a índole, naturalesa, natural essència, i en definitiva classe, espècie en general, de qualsevol cosa». En la descripció de *sort* diu que «entre les accs. especials una es destaca, que fou freqüent, avui antiquada: 'mena', 'espècie'». En *tipus*, a més de remarcar que «*tipo* era la forma que usaven els purs i millors escriptors en el tombant de segle», exposa els diferents significats que té i, entre aquests, dona el de 'model'.

La GEC (i el DGEC), com també el DIEC, segueixen bàsicament el Fabra, amb lleugeres variacions, quant a les definicions dels mots *mena* i *tipus*.

Passem ara a veure què fan les altres llengües.

Com hem dit, tenim en català *mena* o *sort*. Aquesta darrera forma és comuna a totes les llengües romàniques: fr. *sorte*, cast. *suerte*, it. *sorta*, occ. *sòrta*, mentre que *mena* és un mot exclusiu del català i de l'occità. Quant a *tipus*, és un mot culte existent també en totes les llengües: cast./it. *tipo*, fr. *type*, occ. *tipe*. Doncs bé, els significats

són els mateixos que hem exposat per al català.

Podem dir, per tant, que *tipus* no és realment un sinònim de *mena*, ni quant al significat ni quant a l'ús. *Tipus* té un sentit específic i és més aviat una «classe» o «categoria» que es pot considerar com a «model» (per això podem parlar d'una classe o categoria tipificada). Diferentment, *mena* no té aquest sentit específic sinó el de «classe» en general, sigui o no «model».

Les diferències entre *mena* i *tipus* són, doncs, prou clares en la majoria dels casos, com ho fan veure els diccionaris catalans. També les llengües consultades fan una distinció anàloga que es tradueix en un ús apropiat segons cada cas. Però el castellà, diferentment, tendeix a usar abusivament *tipo* en lloc de *suerte*, de manera que aquell mot esdevé d'un ús molt més general que en les llengües restants. Doncs, en català hem d'aprofitar l'existència dels dos mots esmentats i no usar-los indistintament ni menys encara afavorir *tipus* en lloc de *mena*. Si la nostra llengua fa una distinció entre dos mots, un de popular i un de culte, i aquesta distinció és, a més, comuna a totes les llengües del nostre entorn (llevat del castellà), cal mantenir-la si no volem perdre un tret diferenciador. Només per calc es justifica la confusió d'aquests dos mots.

En resum, cal reservar l'ús de *tipus* per als casos abans indicats, però no creiem que sigui gens recomanable emprar-lo en lloc de *mena*. D'aquesta manera mantindrem l'ús apropiat de cadascun dels mots. Confondre'ls és empobridor i representa conformar el nostre lèxic als motlles del castellà. ♦



¹ «Canó i tub, falsos sinònims», *Llengua Nacional*, núm. 39, p. 23.